

JAK

Bladet

FN'S 17 VERDENSMÅL KRÆVER HANDLING



"HVIS JORDEN SKAL REDDES FRA EN KLIMA-KATASTROFE AF UKENDT OG FORMENTLIG UHØRT OMFANG, SÅ ER DE 17 FN VERDENSMÅL Menneshedens STØRSTE HÅB. MÅSKE DET ENESTE".

Professor emeritus Steen Hildebrandt.



VI ARBEJDER FOR FN'S 17 VERDENSMÅL OG ET SAMFUND I ØKONOMISK BALANCE

8 ANSTÆNDIGE JOBS
OG ØKONOMISK
VÆKST



17 PARTNERSKABER
FOR HANDLING



12 ANSVARLIGT
FORBRUG
OG PRODUKTION



folkesparekassen.dk



JAK Bladet

Medlemsblad for JAK Danmark

Henvendelse til JAK Danmark:
Uffe Madsen, administrator
Slåenbakken 6, 8600 Silkeborg
Tlf. 4036 3175
E-mail: landsforeningen@jak.dk

Ansvarshavende redaktør:

Uffe Madsen
Tlf. 4036 3175
Jak-bladet@jak.dk

JAK Danmarks bestyrelse:

Erik Boesen, formand
erikboesen@mail.dk

Karl Henning Mikkelsen
(næstformand)
info@karlhenning.bio

Bo L. Nielsen
Bo.nielsen@jak.dk

Lisbeth Sørensen
Lisbeth.lsk@gmail.com

Michael Bang Sørensen
Bs.michael@get2net.dk

Helle Nielsen
hnbear@hotmail.com

Normann G. Karlsen
(udpeget af Folkesparekassen)
lykkenormann@mail.dk



PurePrint® by **KLS**
Produceret 100 % biobaseret
af KLS PurePrint A/S, undtagen indbinding.

Følg JAK Danmark på:
Facebook: JAK Danmark
Web: www.jak.dk
JAK's Nyhedsbrev
– tilmelding på
www.jak.dk.

Indhold

Leder
af **Uffe Madsen** 4

Nye bøger • **5**

Indlæg fra formanden,
Erik Boesen • **6**

Den økonomiske ulighed
Uffe Madsen • **8**

FN's Verdensmål og JAK • **11**

De 17 FN verdensmål
fordrer handling
Af **Bent Engelbrecht** • **12**

JAK Danmarks årsmøde • **16**

J.A.K.-Fonden
Beretning og regnskab • **17**

Økonomisk nytænkning
Redaktionen • **18**

Kai Hvalsøe
JAK Danmark,
Af **Uffe Madsen** • **20**

Tid til forandring og nye
ideer i kampen for en
demokratisk og stabil økonomi
Af **Rasmus Hougaard** • **22**

Jo lavere rente, desto bedre
for vore børn og børnebørn!
Af **Jesper Jespersen** • **26**

Træ som byggemateriale
Redaktionen • **30**



Eftertryk velkommen ved
kildeangivelse.
Indholdet i de enkelte artik-
ler udtrykker ikke nødvendig-
vis JAK Danmarks holdning.

Henvendelse angående
medlemskab, abonnement,
artikler og annoncer:
Redaktør
Uffe Madsen
Tlf. 4036 3175
E-mail: jak-bladet@jak.dk



Leder

Af Uffe Madsen

Denne udgave af JAK Bladet er første blad, der udkommer, efter beslutningen om ny kommunikationsstrategi for JAK Danmark

Fremover udgives der kun ét fysisk blad årligt, i stedet for de hidtil 4 årlige blade. Til gengæld er bladet større, og vi vil bestræbe os på at levere nogle interessante og langtidsholdbare artikler om aktuelle emner. For at markere ændringen, kommer bladet også i en anden størrelse og nyt layout. Vi håber, at læserne tager godt imod ændringerne.

Udover udgivelse af bladet, udsender JAK Danmark løbende nyhedsbreve til medlemmer og abonnenter, og endelig er vi synlige på Facebook under gruppen JAK Danmark. Her bringes der jævnligt artikler og nyheder, som har relation til de bæredygtige værdier, som JAK står for – hovedsageligt i relation til penge og økonomi med en kritisk vinkel til den herskende vækst- og spekulationskultur. Også emner som klimaproblematikken berøres ofte.

I denne udgave af JAK Bladet er temaet FN's 17 Verdensmål, som ligger tæt op ad den bæredygtige udvikling, JAK har arbejdet for i snart 90 år. På side 11 i bladet er der en illustration, som kæder målene sammen med JAK's værdier. I en række artikler i bladet er der omtale af verdensmålene og den betydning, som arbejdet mod målene vil have på vores fælles fremtid.

For 8-9 år siden var en håndfuld mennesker med forskellig baggrund samlet i en tænketank ved navn SynteseTanken, hvor vores samfunds økonomiske udfordringer blev drøftet og modeller for en bedre fremtid blev lagt. Jeg deltog

selv i denne gruppe, og vores syn på problemer og løsningsforslag blev dokumenteret i en rapport, der blev fremlagt i 2012. SynteseTankens arbejde er beskrevet i en artikel på side 18, og det er meget interessant, at de fremlagte forslag til forbedring af vores samfund ligger helt i tråd med de forslag, som den kendte franske økonomiprofessor Thomas Piketty fremfører, og som er beskrevet i artiklen på side 8.

SynteseTankens forslag til et nyt og demokratisk pengesystem med fratagelse af pengeskabelsen i de private banker ligger også i tråd med JAK's grundsynspunkt, at samfundet skal understøtte og kontrollere de betalingsmidler, der er brug for til omsætning af varer og tjenester. I JAK's første år tilbage i 1930'erne blev denne overbevisning testet med udstedelse af egne penge kaldet JAK-penge, som var sikret med værdier i fast ejendom. Da omfanget af disse penge efter politikere og økonomers mening blev for stort, blev den nuværende lov om udstedelse af penge indført, hvorefter Nationalbanken får eneret til at udstede penge.

Siden denne lovs indførelse i 1933 er stort set hele vores pengemængde blevet digitaliseret, og som Erik Boesen skriver i artiklen på side 6, er kun 5% af vores penge i dag udstedt af Nationalbanken, hvorimod resten er elektroniske penge, som er udstedt af de private banker. Det er et stort samfundsproblem, som bl.a. foreningen Gode Penge på glimrende vis synliggør, og som Rasmus Hougaard Nielsen redegør for i artiklen på side 22.

Derudover vil vi takke Bent Engelbrecht og Jesper Jespersen for interessante artikler, som er væsentlige bidrag til indramningen af FN's Verdensmål.



Nye bøger om økonomi

Økonomien og virkeligheden

Efter tre årtier som professor i økonomi på Københavns Universitet og efter i en periode at have været den ottendemest citerede økonom i verden er Katarina Juselius i dag pensionist. Og hvad gør hun så?

I stedet for at hvile på laurbærrene og nyde sit otium skriver hun en bog, der er et skarpt opgør med dagens dominerende økonomiske paradigme, som ifølge Juselius har mistet realitetssansen. Det »mangler forankring i den sociale, menneskelige virkelighed, som den faktisk ser ud«, hedder det på bagsiden af bogen Økonomien og virkeligheden, der udkom i august måned 2019 på Informations forlag.

Hun påviser i bogen, hvordan de reale aktiepriser – dvs. aktiepriser i forhold til de almindelige forbrugerpriser – er steget med næsten 1.100 procent siden dereguleringen af den finansielle sektor og de internationale kapitalbevægelser i 1983, ligesom de reale boligpriser er steget med 152 procent, alt mens det reale BNP blot er vokset med 84 procent.

Aktie- og boligmarkedet har altså udviklet sig i en helt anden takt end den øvrige økonomi og dermed begunstiget investorer og spekulanter på disse markeder. Det er betydeligt lettere at blive rig ved at investere i aktier eller ejendomme end ved at arbejde.



Ny bog: "Penge som tryllestøv: Hvordan banker skaber penge og blæser finansbobler op."

Mange mennesker er utilfredse med bankerne i disse år. Men bag hvidvask og høje gebyrer gemmer der sig dybere problemer. Nemlig det forhold, at bankerne skaber 95% af pengemængden og dermed har overtaget Nationalbankens privilegium på at sætte nye penge i omløb.

Det gør en bank hver gang den yder et lån. Den udlåner ikke Pers penge til Poul; den skaber nye penge i en proces, vi uhyre misvisende kalder "udlån".

Banker er særligt glade for at udlåne til fast ejendom, og når disse nye penge strømmer ud på boligmarkedet, stiger priserne voldsomt. Den slags frembringer finansbobler, og det var en betydelig årsag til finanskrisen i 2008. men det erkendes ikke af mainstream-økonomer. At banker skaber penge øger også uligheden mellem land og by og mellem generationerne, forlænger recession og øger arbejdsløsheden.

Forfatteren Ib Ravn er ph.d. og lektor på Aarhus Universitet. Han er medstifter af og bestyrelsesmedlem i foreningen Gode Penge, der arbejder for en reform af pengeskabelsen, der bringer den under offentlig kontrol igen. Han er en erfaren videnskabsformidler.

Bogen er for den almene læser og fri for økonomisk jargon.

Bogen:

Ib Ravn:

Penge som tryllestøv

Gode Penges Forlag (nyt forlag) Pris: 250 kr.

Indlæg fra formanden, Erik Boesen



Erik Boesen, Formand for JAK Danmark og tidligere afdelingsleder for Folke-sparekassen i Aarhus.



JAK arbejder for et bedre og mere retfærdigt samfund, hvor ingen kan tjene på andres arbejde gennem rente på penge og spekulation, og hvor økonomien tilpasses en bæredygtig økologisk udvikling.

Man kan spørge om en ideologi skabt i 1930'ernes depression stadig har sin berettigelse i vores digitale og højteknologiske tidsalder, og hvor renten ikke længere er den byrde og omkostning, som den indtil for få år siden har været, når der f.eks. skulle rejses penge til nødvendige investeringer i erhvervslivet og til køb af bolig.

Ingen havde vel nogensinde kunnet forestille sig, at man i 2019 ville kunne optage et boliglån over 30 år til en fast rente på 0,5% eller at den korte variable rente med en garantirente i 5 år ville ligge på minus 0,4%. Jeg møder derfor ofte den udtalelse, at når renten stort set er nul eller negativ - Har JAK bevægelsen så ikke udspillet sin rolle og har bevægelsen stadig sin berettigelse?

Til det må jeg svare, at JAK er i dag mere aktuel end nogensinde før.

JAK's målsætning er at skabe et rentefrit samfund, men forudsætningen er også tilstedeværelsen af en samfundsbank, der alene har eneret på at udstede pengene.

Mange tror, at vi i form af Danmarks Nationalbank allerede har denne samfundsbank, men det har vi langt fra, selvom den kongelige eneret til at udstede penge

i 1818 overgik til Nationalbanken. Siden er der givet tilladelse til, at de private banker kan udstede elektroniske penge, og Nationalbanken ophørte i 1990'erne at styre omfanget af den indenlandske pengeskabelse, men vedblev med at forsøge at styre pengepolitikken via rentepolitikken. Det blev en umulig opgave i årene efter årtusindskiftet med de faldende renter, og denne mulighed må siges nu også er mistet, fordi renten er blevet så lav, at der ikke er meget at styre på.

Problemet er, at kun ca. 5% af den cirkulerende pengemængde er trykt i Danmarks Nationalbank, mens resten skabes af de private banker, som elektroniske penge.

Det betyder, at regeringsmagten og folketingset ikke har styr på den cirkulerende pengemængde og dermed er pengepolitikken delvis overladt til de private banker. Følgen af dette er bl.a. de periodiske boligbobler.

Jeg mener, at der også er et andet problem, når man som i dag har den meget lave rente og sammenholder det med det faktum, at de private banker skaber 95% af den cirkulerende pengemængde. Det betyder, at spekulanter let kan låne de nødvendige penge og tilmed meget billigt. Eksemplet er den amerikanske kapitalfond Blackstone, der opkøber ejendomme i København og moderniserer dem uden brugsværdien dermed forøges, men med netop så meget, at lejemaalene frigøres fra lejelovens begrænsninger. Hvor der så er åbnet for fri prisfastsættelse. Ejendommen kan så sælges som investeringsejendom til en væsentlig højere pris og med stor fortjeneste.

Dette eksempel belyser, at den lave rente ikke er målet alene.

JAK står for meget andet end et rentefrit samfund. Bevægelsens kerneværdier kan kort præsenteres således:

- JORD

Anvendelse af vores fælles ressourcer på et bæredygtigt grundlag uden at forurene naturen, og aflevere Jorden til næste generation i en bedre stand, end da vi modtog den.

- ARBEJDE

Udrydde fattigdom og sult i verden samt reducere uligheder. Sikre gode uddannelser og sundhed til alle samt meningsfulde job og ret til et værdigt liv, uanset hvor i verden man bor.

- KAPITAL

Arbejde for en retfærdig økonomi for alle, hvor ingen kan tjene på andres arbejdsindsats gennem renter på penge og spekulation i kapital, og hvor den økonomiske vækst tilpasses ressourcer og miljø.

Mange andre bevægelser arbejder med lignende kerneværdier for et bedre og mere retfærdigt samfund, hvor der er plads til alle.

Sproget og termene er forskellige, men målet er det samme, og den samlende faktor for de mange bevægelser er FN's 17 Verdensmål og de 169 delmål.

For første gang i nyere tid er der formuleret en målsætning for en ny verdensorden, der er vedtaget og forpligter alle FN's 193 medlemslande som en lysende målsætning for de enkelte stater, og som mange NGO bevægelser helt eller delvist gennem flere årtier har arbejdet for.

Jeg vil hævde, at alle de 17 Verdensmål kan implementeres ind i JAK's snart 90 år gamle Ideologi, som det er illustreret på side 11 i dette blad.

Tiden er derfor moden til, at vi medvirker til at forene de mange bevægelser i verden i en fælles bestræbelse på at skabe et forum, hvor man i fællesskab kan påvirke meningsdannerne til et korstog mod det eksisterende samfund og dets forretningsmæssige syn på verdens udfordringer, som ulighed, sult, flygtninge og ikke mindst klimakrisen.

Opgaven består i at dokumentere, at disse udfordringer bl.a. opstår som følge af stræben efter kortsigtet vinding og manglende nødvendig lovgivning, og hvor pengene optræder som dæmoniserende væsener, der giver meget svære livsbetingelser for etik og moral.

Vi vil i tiden fremover arbejde på at udvide samarbejdet med andre foreninger og bevægelser, der arbejder i samme retning, og præsentere JAK's kerneværdier med udgangspunkt FN's 17 Verdensmål. Derudover vil vi fortsætte med at udgive JAK Bladet og være aktiv med nyhedsbreve og på Facebook med omtale af emner og tiltag, som relaterer sig til JAK's værdier. Der planlægges også en række foredrag i løbet af året samt et seminar i september 2020.

Siden er der givet tilladelse til, at de private banker kan udstede elektroniske penge, og Nationalbanken ophørte i 1990'erne at styre omfanget af den indenlandske pengeskabelse, men vedblev med at forsøge at styre pengepolitikken via rentepolitikken.

Det blev en umulig opgave i årene efter årtusindskiftet med de faldende renter, og denne mulighed må siges nu også er mistet, fordi renten er blevet så lav, at der ikke er meget at styre på.

Den økonomiske ulighed

Af Uffe Madsen

Der formuleres i verdensmålene en række mål og ønsker, men hvordan disse mål skal kunne opfyldes indenfor en overskuelig periode er ikke angivet.

I Verdensmålene nr. 1 og 10 er der krav om afskaffelse af fattigdom og mindre ulighed.

Når vi går tættere på målene og ser på de underliggende delmål, skal der oprettes sociale sikkerhedsnet for de fattigste, og der skal iværksættes investeringer, der kommer de fattigste lande til gode. Der skal tages politiske beslutninger, som fremmer større lighed.



Det er vel dokumenteret - bl.a. af Thomas Piketty i "Kapitalen i det 21. århundrede" – at stigende rigdom og formuer koncentrerer på stadig færre hænder. Det er også dokumenteret, at de største indtægter stammer fra afkast af formuer, som er markant større, end udviklingen i den almindelige økonomi med produktion og arbejde.

Den franske økonomiprofessor Thomas Piketty har nu udgivet et nyt værk, hvori han kommer med konkrete forslag til løsninger på problemerne om økonomisk ulighed. Piketty skriver selv, at økonomi er for vigtig til blot at overlade til økonomer, og ønsker derfor en bred debat om, hvordan det bedst mulige samfund ser ud økonomisk.

Bogens navn er "Capital et idéologie" og er omtalt af netmagasinet Zetland den 24. september 2019.

En vigtig konklusion i bogen er, at økonomien ikke har sit eget liv. Den bevæger sig inden for de regler, love, ideologiske opfattelser og politiske rammer, som vi selv ønsker. Dermed kan man også med samme midler ændre på økonomien, hvis vi ønsker det.

Væksten i uligheden ses i udviklingen fra 1980 til 2018, hvor verdens rigeste ene procent har fået 27 procent af den totale indkomstvækst. Verdens fattigste 50 procent har fået 12 procent af væksten. Når det gælder formuer – altså ikke det, vi tjener, men det, vi ejer – er udviklingen endnu mere markant. Væksten i formuerne er tre-fire gange hurtigere end den almindelige vækst i økonomien. Det er ikke holdbart, påpeger Piketty, og kan føre til at store grupper bliver hængt af med protester, populisme og fremmedhad til følge.

Piketty argumenterer for, at kampen mod ulighed er en betingelse for, at vi kan løse andre af klodens største problemer som klimaforandringer og migration. Er uligheden for ekstrem, vil migrationen tage til – det samme vil modstanden mod migrationen. Og med hensyn til klimaet, vil der opstå store protester, hvis folk oplever, at indførelse af nye klimavenlige afgifter og regler gør det nødvendigt at leve anderledes, når de rigeste

har råd til blot at fortsætte som før. Argumentet med, at de riges indkomststigning trækker de fattigste med op, holder iflg. Piketty ikke, og han dokumenterer det med historiske data fra USA og Storbritannien, hvor landenes højeste og mest dynamiske vækst er sket i perioder med faldende ulighed gennem høj beskatning. Det er stræben efter mere lighed og bredere uddannelse, der har skabt fremskridt – ikke forsøg på at bevare stabilitet eller sikring af privat ejendom.

Helt konkret har Piketty følgende forslag til at gøre uligheden mindre:

1. Medbestemmelse i virksomheder

Medarbejderne bør have mere magt i virksomhederne. Konkret foreslår Piketty, at medarbejderne får 50 procent af stemmerne i alle private virksomheders bestyrelse. Samtidig bør der indføres et maksimum på 10 procent af stemmerne i bestyrelsen til de største aktionærer.

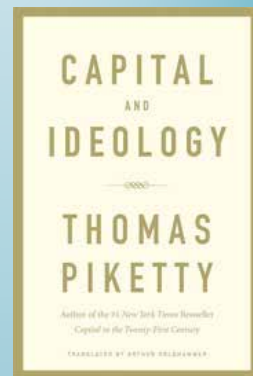
2. Midlertidigt ejerskab – cirkulation af værdier

Piketty foreslår, at ejerskabet af privat ejendom skal gøres midlertidigt – ikke gennem en beslaglæggelse af ejendomme, men gennem løbende beskatning. Beskatningen øges generelt på alle former for formue, og indkomstskatten skal gøres langt mere progressiv således, at de største indkomster beskattes højere og lavere skat for de mindre indkomster.

3. Fast legat til alle, når de fylder 25 år

Skatteindtægter fra formue og fast ejendom skal anvendes til udbetaling af et fast beløb til alle, når de fylder 25 år. Beløbets størrelse afhænger af den skatteindtægt, der kommer ind i det pågældende land og foreslår 60% af den gennemsnitlige formue pr. person i landet. I Vesteuropa, Japan og USA betyder det en gave på omkring 900.000 kr. til hver person. Modtageren disponerer fuldt ud selv over beløbet, men Piketty foreslår, at det anvendes til køb af lejlighed, finansiering af nyt projekt eller stifte eget firma.

Piketty skriver selv, at økonomi er for vigtig til blot at overlade til økonomer, og ønsker derfor en bred debat om, hvordan det bedst mulige samfund ser ud økonomisk.





Penge bevæger sig på tværs af grænser, og derfor må et retfærdigt system gøre det samme.

4. CO₂ skat over dankortet

I forbindelse med køb af varer foreslår Piketty, at købsprisen forhøjes med en afgift til betaling for klimabelastningen for den pågældende vare, og at afgiften anvendes til grønne investeringer. Klimaskatten skal virke progressivt, således at de rigeste betaler størst afgift. Dette for at undgå protester fra de laveste indkomstgrupper, som ellers vil føle sig hårdest ramt.

5. Uddannelse, politisk bonus og globalt demokrati

Veluddannede og vellønnedes børn klarer sig markant bedre end gennemsnittet, og for at dæmme op for denne ulighed foreslår Piketty, at der investeres langt mere i dem, der stopper tidligt i skolesystemet. Der skal investeres mere i den helt tidlige skolegang og især de skoler, som er ressourcetsvage. Piketty mener, at økonomisk støtte fra virksomheder og rige privatpersoner til politikere og politiske partier, skaber øget ulighed i samfundet. Derfor foreslår han et forbud mod virksomheders støtte og til gengæld indførelse af et årligt gavekort på f.eks. 40 kr., som alle kan give til det parti eller den politiker, de vil støtte.

En afgørende årsag til den stigende ulighed er de nationale politiske systemers afmagt over for globale virksomheder og pengestrømme. Penge bevæger sig på tværs af grænser, og derfor må et retfærdigt system gøre det samme. Han foreslår derfor en styrkelse af de tværnationale traktater, der beskatter virksomheder og pengestrømme.

Det normale argument for ikke at gøre noget imod uligheden er, at globaliseringen tvinger en særlig politisk retning igennem, som nødvendiggør det nuværende økonomiske regime, og forhindrer gennemgribende reformer. Ifølge Piketty er der brug for at gøre op med den ubegrænsede, grænseoverskridende økonomiske liberalisme, som danner grundlag for øget spænding mellem lande og mellem mennesker. Globaliseringen har brug for at blive redefineret – vi har brug for nye ideer, nye løsninger.



De 17 FN' Verdensmål

Med udgangspunkt i Brundtland-rapporten i 1987 om en bæredygtig udvikling (defineret som en udvikling, der imødekommer de nulevende menneskers behov uden at skade fremtidige generationers muligheder for at få deres behov tilfredsstillet), besluttede verdenssamfundet gennem FN's generalforsamling i 2015, i hvilken retning, verden skal udvikle sig i de kommende år.

Resultatet er beskrevet i FN's 17 verdensmål med tilhørende 169 delmål. Verdensmålene harmonerer med de mål, som JAK har arbejdet for siden 1931 og kan illustreres i nedenstående.

Arbejde – Mennesker, Fællesskaber

- 4. Kvalitetsuddannelse.
- 5. Ligestilling mellem kønnene.
- 8. Anstændige jobs og økonomisk vækst.
- 9. Industri, innovation og infrastruktur.
- 11. Bæredygtige byer og lokalsamfund.
- 12. Ansvarlig forbrug og produktion.

Jord - Råstoffer, Miljø, Klima

- 6. Rent vand og sanitet.
- 7. Bæredygtig energi.
- 13. Klimainsats.
- 14. Livet i havet.
- 15. Livet på land.



Kapital – Økonomi, Penge, Ånd

- 1. Afskaf fattigdom.
- 2. Stop sult.
- 3. Sundhed og trivsel.
- 10. Mindre ulighed.
- 16. Fred, retfærdighed og stærke institutioner.
- 17. Partnerskaber for handling.

JAK



De 17 FN verdensmål kræver handling



Af Bent Engelbrecht

Bent Engelbrecht var i mere end 30 år direktør for Konsulentvirksomheden Ankerhus. Han har en omfattende ledelses- og konsulentfering fra alle dele af samfundet. Har i de senere år været senioraktiv som familiefar med ægtefælle, børn og børnebørn. Bestyrelsesformand for Odder Gymnasium, bestyrelsesmedlem i Mariehaven, bestyrelsesformand i Hadsten Fri Fagskole, Menighedsrådsformand for Kirken i Hinnerup. Bent rådgiver jævnlig iværksættere og lokale foreninger om struktur, samarbejde og ledelse gennem konsulentfirmaet Bent Engelbrecht.

Den 25. september 2015 vedtog FN's Generalforsamling 17 nye verdensmål for bæredygtig udvikling frem mod år 2030. Verdensmålene betyder, at alle lande skal arbejde for en bedre fremtid for Jorden og dens beboere på tværs af alle befolkningsgrupper. Og så skete vedtagelsen under formandskab af danske Mogens Lykketoft, der var på det tidspunkt var formand for FN's generalforsamling. Det kan vi jo være stolte af.

Det lyder retorisk højstemt, men at der er behov og kraft bag beslutningen kan ingen tvivle på. Politisk har det vist sig, at i Danmark er der klart flertal for at arbejde med målene. Og det støttes af brede befolkningsgrupper. Så hvem tør være imod? Det er oplagt, at der er en ungdom på vej – fra skolebørn til unge voksne – der forventer handling på de 17 verdensmål. Vi hører dem igen og igen råbe højt, at klimaet er truet. At det er vigtigt at der gøres noget konkret. Når man spørger skolebørn om de har hørt om de 17 verdensmål, så svarer de straks: "ja, er det ikke noget med klimaet?". Og så ved de faktisk en del mere. Lad os indledningsvis slå fast:

- De 17 FN verdensmål er vedtaget af samtlige medlemmer af FN
- Der er et megastort uudnyttet potentiale gennem:
 - Iværksættende kreativitet til at opbygge sociale formålsdrevne virksomheder
 - Hybride virksomheder der kombinerer personlige initiativer med en social nytte og med forretning
- Det store potentiale anvendt på de 17 verdensmål er vor største håb for en bæredygtig fremtid

Vor største håb

Vi skal dog huske, at der bag de 17 verdensmål er en erklæring om at stræbe efter bæredygtighed fra den tidligere norske statsminister Gro Harlem Brundtland, der i 1983 blev leder af FN's Miljø- og udviklingskommission. Fra hende kom der fokus på begrebet bæredygtighed. Og ser man på de 17 FN verdensmål handler de på alle områder om udvikling af mere bæredygtighed. Det er således ikke ganske nyt i og med, at der har været mange forudgående tiltag – også verdensomspændende. Hele den økologiske bevægelse begyndte at



spire allerede i 1930'erne. Sideløbende med at biodynamisk ekspertise og praksis og økologi som begreb og praksis blomstrede fra 1960'erne. Hensynet til fornuftig omgang med vore ressourcer blev gennem 1980'erne og fortsat ind i vor tid praktiseret i arbejdslivet med velfunderede arbejdsmåder såsom "Lean – trimmet produktion – Kvalitetsledelse – Teori U".

Men som den danske professor Steen Hildebrandt med vægt har udtalt: "Hvis Jorden skal reddes fra en klimakatastrofe af ukendt og formentlig uhørt omfang, så er de 17 FN verdensmål menneskehedens største håb. Måske det eneste". I dag er der en klar erkendelse af, at der skal handles. Vi må gøre noget konkret bl.a. ved at stræbe efter at realisere de 17 FN verdensmål gennem de tilhørende 169 delmål og konkrete tiltag.

Arbejde med verdensmålene personligt og i nærmiljøet

For hvert verdensmål er der formuleret 10 eksempler på, hvordan vi personligt, i grupper, i foreninger, i virksomheder kan fremme målenes virkeliggørelse. Her er tre eksempler:

Mål nr. 1 Afskaf fattigdom

Køb fairtrade produkter for at støtte bæredygtige handelssystemer, der sikrer, at de ansatte bliver aflønnet ordentligt for deres arbejde.

Mål nr. 5 Ligestilling mellem kønnene

Støt initiativer, der fremmer ligestilling mellem kønnene i lederstillinger og generelt på arbejdspladsen.

Mål nr. 13 Klimaindsats

Som lærer kan du organisere en træplantningsdag hvert år på din skole. Træer afgiver ilt og optager kulilte.

<https://www.verdensmaalene.dk>

Arbejde med verdensmålene i virksomheder

Men hvordan kommer vi i gang med at arbejde med Verdensmålene? Hvordan kan vi bruge Verdensmålene til at formidle vores arbejde? Hvilke Verdensmål giver mening at arbejde med i vores virksomhed, forening? Hvilke værktøjer kan vi bruge til at arbejde med Verdensmålene?

Håndværks-byggefirmaer

Der er efterhånden mange eksempler på anvendelse af verdensmålene i virksomhedens egen udvikling. Hvadenten det er en mindre eller stor arbejdsplads. Et godt eksempel er hentet fra "Hustømmerne A/S", der er et af Danmarks største tømrerfirmaer med cirka 250 medarbejdere. Firmaet er landsdækkende, med baser i Aarhus, Aalborg og Aabenraa og har over 100 år på bagen. Hos Hustømmerne har kvalitet altid været en kerne i arbejdet. Men kvalitet betyder mere end at stille med et færdigt



Hvis Jorden skal reddes fra en klimakatastrofe af ukendt og formentlig uhørt omfang, så er de 17 FN verdensmål menneskehedens største håb. Måske det eneste

Steen Hildebrandt



og veltømt resultat. Kvalitet handler hos Hustømmerne om, at gøre de rigtige ting, og gøre dem rigtigt. Eller som de siger:

- at spille hinanden bedre som mennesker, både medarbejdere og samarbejdspartnere
- at følge med udviklingen i branchen uden at miste det traditionelle håndværk
- at passe på og tage ansvar for vores omgivelser undervejs.

Vi bemærker straks, at de tre eksempler på kvalitet har at gøre med verdensmålene. Hvad har de så konkret gjort for at bringe FNs 17 verdensmål i spil og samtidig fået skabt deres egen bæredygtige udvikling?

Se nedenfor, hvad Hustømmerne siger om dem selv:

Mål nr. 3

Vi arbejder med vores medarbejderes trivsel gennem varierede sundhedstilbud, arbejdsmiljø-udvikling og mulighed for arbejde på nedsat tid eller andre anderledes vilkår.

Mål nr. 4

Vi sætter en stor ære i at uddanne dygtige svende til fremtidens tømrerfag. Vi har altid minimum 10%, og oftere 15% lærlinge under uddannelse.

Mål nr. 5

I en mandsdomineret branche, vil vi gerne bidrage til at flere kvinder træder deres sko hos Hustømmerne. Dog ikke for en hver pris, for tingene skal også give mening.

Mål nr. 6

Vi giver gerne en chance til på arbejdsmarkedet, til ekskriminelle unge, flygtninge, fleksjobbere og andre som af den ene eller anden årsag har udfordringer i livet. Vi ansætter eller tager profiler som disse i lære hvert år.

Mål nr. 9

Vi vil stille flere krav til vores leverandører om ansvarlige forhold og vi er faste fortalere af kædeansvar i byggeriet. Vi er derfor i gang med at uddele Hustømmerne 'Code of Conduct' til leverandører, for at sikre at de lever op til de samme krav, som vi selv skal.

Mål nr. 9 - 12 - 13

Vi er i gang med at udskifte alle kontorartikler og tils dels byggepladsartikler, med grønne alternativer.

Mål nr. 12 - 13

Vi vil arbejde med bedre udnyttelse af arbejdstøj i virksomheden.

Mål nr. 12 - 13

Vi vil præge bygherren i en grønnere retning, ved at gøre det lettere for dem, sammen med os at vælge bedre løsninger, når vi arbejder sammen på et byggeri.

Digitale grønne frontløbere

På det seneste er digitalisering og automatisering områder, hvor der arbejdes med klimaløsnin-ger, men som rækker ind over de fleste af FNs verdensmål. Kollaborativ robotteknologi anvender f.eks. robotarme, der er avancerede værktøjer, der kan bruges på alle niveauer til at reducere arbejdsskader, produktskader og øge engagement og tilfredshed hos medarbejderne. Man kan automatisere og strømline gentagne eller potentielt farlige processer. Man kan øge produktiviteten og dermed være med til at løse klimakrisen med digital teknologi. Et eksempel herpå er det dansk startede og hurtigt voksende firma Universal Robots, der fremstiller samarbejdende robotter. Det hævdes af forskellige erhvervsråd, senest i østjydske erhvervsråds (Business Region Aarhus), at erhvervsliv, forskere og kommunale forvaltninger er i fuld sving med at løse klimakrisen gennem digitale grønne løsninger. Når man går det efter, viser det sig, at tiltagene ikke kun dækker klimamålet, men omfatter 9 af FNs verdensmål.

Den systematiske og kreative arbejdsmåde med Verdensmålene

- Hold et møde i virksomheden (kan også være en forening, skole, bestyrelse) og bliv lidt klogere på de 17 Verdensmål (materiale kan skaffes hos Unesco i Danmark).
- Gå alle 17 verdensmål igennem og find match til virksomheden
- Afgør om I vil tage arbejdsprocessen internt eller vil gå sammen med andre virksomheder (de fleste erhvervsråd har programmer, hvor flere virksomheder kan være med på samme tid og med konsulentstøtte)
- Inviter medarbejdere til at finde optimeringsmuligheder inden for de FN mål, der matcher virksomheden



medarbejderne ikke kan give deres egen meningsfulde bidrag til opgaven.

Hvad vi som virksomhed eller samfund har brug for er arbejdsmåder, hvor den enkelte kan øge egen opmærksomhed på samarbejdsfladerne til andre: hvad bringer jeg – og hvad bringer de andre ind til løsning af den fælles opgave? Den tysk-amerikanske forsker Otto Scharmer peger på fremtidens arbejdsform således: "Bevæg os væk fra ego-system opmærksomhed mod ecosystem (økosystem) opmærksomhed". Det vil sige, hvor vi bliver mere varmhjertede, evner at se opgavernes helhed, kan bede andre om at være med i samskabelse og få ejerskab til såvel eget bidrag som helheden. Samskabelse opbygger fællesskab. Hver af os har brug for at komme ud af egne bobler. (Otto Scharmer m.fl.: Ledelse fra den spirende fremtid, www.Anker-bøger.dk). Otto Scharmer er vokset op i en biodynamisk landbrugsfamilie ved Hamburg og har hele sit liv været optaget af klodens tilstand. Hans forskningsbidrag – Teori U - vurderes blandt de 10 bedste i verden indenfor samfundsteorier, herunder en ny tids ledelse.

- Afklar den mulige nytte, I stræber efter feks: vækst, omkostningsreduktion, bedre indtjening, andre kunder, andre ydelser, fornyelse, vise flaget i lokalsamfundet eller blot tage initiativ af idealistiske grunde
- Gennemfør samtaler om, hvilke muligheder der ligger i det/de valgte FN mål
- Vælg et eller flere mål og delmålene og arbejd det grundigt igennem
- Beslut Jer og lav en plan for realisering
- Husk at involvere medarbejderne – og find en måde, der passer ind i Jeres årshjul

Afsluttende kommentarer til arbejdet med verdensmålene

Der findes rigtig gode anvisninger på, hvordan man kan arbejde konkret systematisk som ovenfor angivet, og hvordan man kan være mere eller mindre involverende. Det er godt, når enkeltpersoner beslutter sig for, at "jeg gør det selv". Det er der også brug for. Men i virkeligheden er det ikke bæredygtigt, hvis vi beslutter os for at gøre alt selv. Ofte så delegerer lederne arbejdsprocessen til andre. Det er en acceptabel ledelsesform, men som på lang sigt ikke opleves demokratisk eller involverende, fordi

Jeg tænker, at vi i den grad har brug for en ny tids ledelse. Men ledelser er en knap ressource og vi bør derfor udvikle mere kollektiv ledelseskapacitet. Vi kan ikke regne med fuld gennemførelse af de 17 Verdensmål, uden vi udvikler arbejdsformer, hvor vi kan se opgaverne i deres helhed.

En sådan arbejdsform kan tilrettelægges og trænes samtidig med, at vi får verdensnytte af den enkeltes bidrag til realisering af verdensmålene. Vi må forbinde arbejdet med den enkeltes passion. Gentænke naturen og mennesket i et integreret kredsløb. Genbruge vor finansielle kapacitet til fremme af økologisk-sociale og kulturelle fællesskaber. Inddrage de nye digitale teknologier, så der er bred adgang for alle hertil. Afbalancere den ensidige forbrugersisme, så vi kan engagere os i et bevidst forbrug og blive ligeværdige partnere i en trivselspræget økonomi. Og huske at give stemmer til nye generationers involvering i fremme af samfundets nytteværdi.

Heldigvis er skoler, gymnasier, erhvervsuddannelser, højskoler i fuld sving med at give nye generationer en økosystemisk kulturel dannelse. Disse stemmer vil kunne handle på en større forståelse af det nødvendige end tidligere generationer.

JAK Danmarks årsmøde

Lørdag den 7. marts 2020 kl. 10.00 – 15.00

Mødet afholdes i Kulturhuset Skanderborg, Parkvej 10, 8660 Skanderborg.

Program:

Kl. 10.00	Velkomst og kaffe
Kl. 10.30	Foredrag v/Peter Nørgaard, stifter af Code of Care, og en af Danmarks mest erfarne virksomhedsledere inden for social ansvarlighed.
Kl. 12.00	En let frokost
Kl. 13.30	Generalforsamling
Kl. 15.00	Afslutning

Dagsorden for generalforsamlingen

1. Valg af dirigent
2. Valg af to stemmetællere, der ikke må være medlem af bestyrelsen
3. Valg af referent
4. Bestyrelsens beretning for det forløbne år til godkendelse
5. Regnskabet fremlægges til godkendelse
6. Bestyrelsens forslag til arbejdsplan og budget fremlægges til godkendelse
7. Indkomne forslag fra bestyrelse og medlemmer til behandling
8. Valg af bestyrelse
9. Valg af revisor og revisorsuppleant for et år
10. Eventuelt

Alle er velkommen. Kun betalende medlemmer har stemmeret på generalforsamlingen. Af hensyn til traktementet vil vi gerne have din tilmelding senest tirsdag den 25. februar 2020 på mail: landsforeningen@jak.dk.

Følg med på www.jak.dk, hvor eventuelle ændringer af programmet vil blive annonceret.

JAK Danmark, Bestyrelsen

Code of Care sætter mennesker først

Mere end 500.000 mennesker står udenfor arbejdsmarkedet af fysiske eller psykiske årsager – Vi har dels brug for hænderne, men ikke mindst skal der være plads til alle dem, der ønsker at være aktiv på arbejdsmarkedet. Code of Care vil sammen med Danmarks virksomheder involvere flere mennesker – Ind fra kanten, så det giver mening for alle

Peter Nørgaard – stifter af Code of Care (foto)

Når Peter Nørgaard går på scenen og fortæller om hans egne erfaringer



med social ansvarlighed, så lytter tilhørerne til en af Danmarks mest erfarne virksomhedsledere. Siden han etablerede virksomheden Creative Company i Holstebro, har det været en del af strategien, at 15% af medar-

bejderne skal være mennesker med fysiske, psykiske eller sociale udfordringer i livet.

Du hører historierne om menneskene bag det store arbejde – de medarbejdere, der dagligt gør en forskel for de udfordrede medarbejdere. Du hører om den stolthed, det giver at være ansat i en virksomhed, der er længst fremme inden for social ansvarlighed – og

som samtidig driver en virksomhed med overskud. Både menneskeligt og finansielt.



Årsregnskab for 2018

Resultatopgørelse for 2018

	2018	2017
Modtagne bidrag	0	0
Renteindtægter	42.088	40
Øvrige indtægter	0	0
Indtægter i alt	42.088	40
Administrationsudgifter	-17.881	-17
Årets resultat før uddelinger	24.207	23
Uddelinger	-20.000	-15
Årets resultat før skat	4.207	8
Skat af årets resultat	0	0
Årets resultat	4.207	8

Balance pr. 31. december 2018

Aktiver

Bankindestående	82.448	101
Obligationsbeholdning	1.534.832	1.536
Andels-/garantbeviser i J.A.K.-pengeinstitutter	683.000	683
Aktiver i alt	2.300.280	2.320

Passiver

Bunden kapital	2.208.537	2.210
Disponibel kapital	82.243	86
Fondskapital i alt	2.290.780	2.296
Skyldige omkostninger	9.500	24
Passiver i alt	2.300.280	2.320

JAK Fonden blev stiftet i 1990 med det formål at yde støtte til JAK Danmark og aktiviteter, der understøtter JAK's værdier og arbejde. Hensigten var at modtage donationer fra medlemmer af JAK og kunder i JAK pengeinstitutterne samt andre interesserede personer, som ville sikre sig, at midlerne gik til det ønskede formål.

I regnskabsåret 2018 har Fonden ikke modtaget donationer, men alene haft indtægter fra kapitalen. Det har givet et overskud på kr. 24.0000. Samtidig er der foretaget uddeling fra Fonden på kr. 20.000, som dels er gået til JAK Danmark og dels til foreningen Gode Penge.

I 2017 indstiftede JAK Fonden et stipendium på kr. 15.000, som kan søges af studerende ved handelshøjskoler og uni-

versiteter i Danmark og gives til arbejdet med et speciale, hovedopgave eller anden tilsvarende skriftlig afhandling i forbindelse med studiet.

Opgavens emne skal omhandle, hvordan vi sikrer en bæredygtig og retfærdig samfundsøkonomi i fremtiden. Da finanssektoren spiller en voksende rolle for den økonomiske udvikling, søger vi især studerende, som ønsker at skrive om, hvordan vi skaber et finansielt system, der underbygger en bæredygtig og retfærdig samfundsøkonomi, baseret på demokratiske værdier.

Det første stipendie blev bevilget i 2017.

Fondens samlede formue er ifølge årsregnskabet for 2018 på kr. 2.291.000, der er placeret i obligationer, andelsgarantbeviser i JAK pengeinstitutter samt indestående i pengeinstitutter.

Udover de indbetalte donationer, har en række personer overdraget rentefrie lånemuligheder i JAK pengeinstitutter til Fonden. Disse lånemuligheder anvendes sammen med Fondens egen lånemulighed, der er optjent gennem garant- og andelsbeviserne, som rentefrie uddannelseslån til unge mennesker samt lån til de formål, som er anført i fundatsen.

Hvordan kan man donere midler til Fonden?

Der kan gives støtte til Fonden i form af kontant donation eller overdragelse af andels-/garantbeviser i JAK pengeinstitutter. Derudover kan der overdrages rentefrie lånemuligheder i JAK pengeinstitutter, såfremt kontohaver ikke selv har behov for at gøre brug af lånemulighederne. Midlerne er i Fonden øremærket til lavt forrentede lån.

Bestyrelsens sammensætning

Den nuværende bestyrelse består af

Mads Andersen Velbæk, Silkeborg (formand)

Britha Brodersen, Ringe

Tonni Carlsen, Taars

Jakob Mikkelsen, Oksbøl

Karl Henning Mikkelsen, Brande (udpeget af JAK Danmark)

Helle Nielsen (udpeget af JAK Danmark)

De 4 bestyrelsesmedlemmer er selvsupplerende, og JAK Danmark udpeger de sidste to personer til bestyrelsen.

Alle bestyrelsesmedlemmer i Fonden tager meget gerne imod henvendelser, såfremt der måtte være spørgsmål el.l. til Fondens arbejde. Telefonnumre og mailadresser kan findes under www.jak.dk, hvor yderligere oplysninger om fonden og dens formål ligeledes findes.

Økonomisk nytænkning

Vision om en bæredygtig samfundsøkonomi, der bygger på demokratisk markedsøkonomi

Af redaktionen

SYNTESE TANKEN



Ovenstående var overskriften på et arbejde, der blev sat i gang i 2010 og over de næste par år drøftede problemstillinger og muligheder for at nå frem til en bæredygtig samfundsøkonomi. JAK Danmark var en væsentlig del af denne arbejdsgruppe. Gruppen, der fik navnet "SynteseTanken", udarbejdede en rapport, som blev fremlagt på en konference på CBS i januar måned 2012.

Visionen med SynteseTankens arbejde var at pege på fejl i den nuværende samfundsmodel og fremkomme med forslag til løsning af problemerne.

Målet var at skabe en bæredygtig demokratisk udvikling, som baserer sig på markedsøkonomiske principper. Forudsætningen for at nå dette mål var ifølge rapporten, at der gennemføres økonomiske systemændringer.

Et centralt element var nødvendigheden af at fjerne det økonomiske systems iboende vækstkrav. For derudover at sikre naturens bæreevne, social retfærdighed og en demokratisk udvikling, skal der nødvendigvis etableres nogle rammer for markedsøkonomien.

Problemerne og forslag til løsninger

Ifølge SynteseTanken skyldes den nuværende miljømæssige, sociale og økonomiske krise i vid udstrækning grundlæggende fejl og skævheder i det økonomiske system. Det fundamentale problem består i vores forvaltning af naturressourcerne og de samfundsskabte værdier, samt indretningen af det finansielle system og

overførselsindkomstsyste

temet. De fundamentale samfundsproblemer er følgende:

Pengesystemet

- Bankerne har fået bemyndigelse til at udstede samfundets penge, og dermed mister Nationalbanken muligheden for at styre den økonomiske udvikling.
- Der skal betales rente af udlån, hvilket dels giver store indtægter til bankerne og dels skaber krav til vækst med miljøbelastning og øget inflation til følge.

SynteseTankens forslag til løsning af problemet er at give Nationalbanken eneret til at udstede alle samfundets penge, og drive betalingssystemets infrastruktur.

Skattesystemet

- En stadig større del af vores jord ejes af en stadig mindre andel af befolkningen, hvilket giver en ubalance i ejerskabet til samfundsskabte værdier.
- Samfundsskabte værdistigninger er oftest unddraget beskatning, hvorimod der er stor skattemæssig belastning på arbejdsmæssig indkomst, hvilket forringer vores konkurrenceevne.

SynteseTankens forslag til løsning af problemet er at indføre fuld grundskyld og dermed give samfundet gevinsten af de samfundsskabte værdier og samtidig sænke skatten på arbejde.

Socialsystemet

- På trods af høj beskæftigelse, står en del af borgere i den arbejdsdygtige alder konstant udenfor arbejdsmarkedet,

og bliver forsynet gennem forskellige former for overførselsindkomst. Der ofres store ressourcer på at føre de ledige tilbage til arbejdsmarkedet, som ikke har behov for dem.

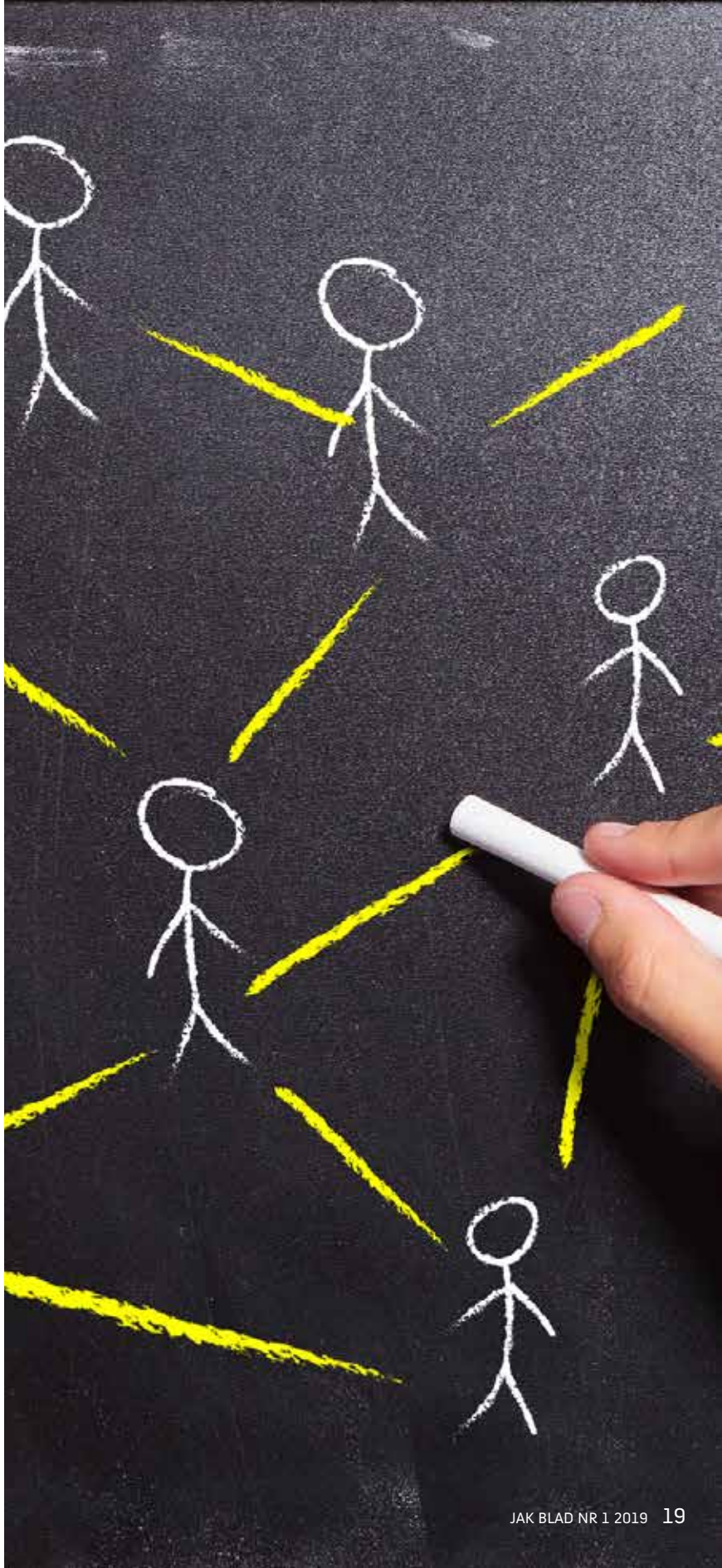
- Borgere, som er i arbejde, bliver presset i stadig stigende grad med stress og nedslidning til følge.

SynteseTankens forslag til løsning af problemet er at indføre en ubetinget basisindkomst – dvs. en ydelse til alle i den arbejdsdygtige alder, uanset deres løn og formueforhold – og samtidig fjerne de mange eksisterende former for overførselsindkomst.

Løsningsmodellen

Samlet set vil de tre sammenhængende reformer påvirke de tre grundproblemer, der eksisterer i den nuværende vækstøkonomi. For det første vil grundskylds- og pengereformen være med til at løse omfangs- eller skalaproblemet ved at dæmpe den økonomiske og materielle vækst, der er hovedårsagen til det nuværende systems manglende økologiske bæredygtighed. For det andet vil specielt basisindkomstreformen være med til at løse fordelingsproblemet bedre end den nuværende omfordeling i vækstøkonomien, fordi den vil sikre en højere grad af social retfærdighed ved at fordele værdien af de fælles ressourcer ligeligt. Endelig vil for det tredje alle tre reformer være med til at løse allokeringsproblemet bedre end den nuværende vækstøkonomi, fordi grundskylds- og pengereformerne vil afskaffe de private jord- og pengemonopoler og basisindkomstreformen vil reducere betydningen af monopoldannelsen på lønarbejdssiden. Alt i alt betyder det en større grad af økonomisk effektivitet, fordi det vil skabe mere klare og gennemskuelige økonomiske rammer og kunne sikre en reel fri konkurrence i en markedsøkonomi indenfor klare politisk fastsatte økologiske og sociale grænser.

*Skulle nogen have ønske om at få rapporten tilsendt, kan dette ske uden beregning ved henvendelse til:
landsforeningen@jak.dk.*



Kai Hvalsøe

JAK Danmark, Uffe Madsen

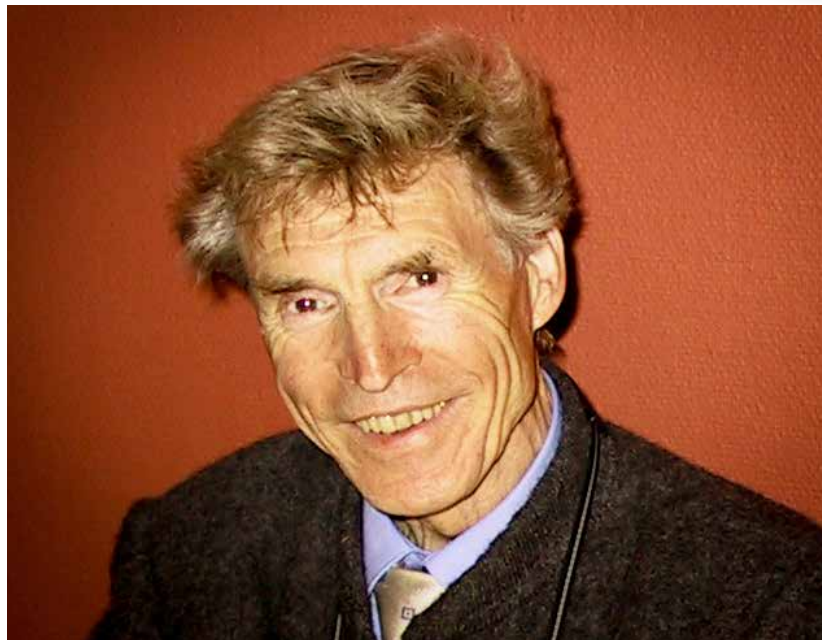
Til alle jer kære, der har kendt Kai.

Tak for alle de smukke blomster. Jeg er yderst taknemlig for jeres deltagelse i Kais begravelse, som blev både smuk og rørende.

Tak til jer der læste op i kirken og tak til jer der holdt tale for Kai ved kaffen i Knudsens Gaard.

Lad os med dette billede mindes Kai, som han var, inden han blev syg.

De kærligste hilsener Alice



Kai Hvalsøe afgik ved døden den 30. juli 2019 – 81 år gammel.

Kai var en af JAK's centrale skikkelser i Odense, og han var i mange år aktiv i JAK's lokalkreds og i Folkesparekassens lokalråd.

Kai var et eftertænksomt og kærligt menneske, og sammen med Alice Nygaard opbyggede han et kraftcenter i deres hjem på Munkevænget i Odense, hvor der blev afholdt mange åndrige arrangementer.

Hjemmet var også i mange år centrum for Martinus Instituttets åndsvidenskabelige arbejde i Odense, og der blev afholdt foredrag, studiekredse, seminarer m.v.

Kai ernærede sig som anlægsgartner, og det bar husets skønne gamle have præg af – en have, der ofte blev anvendt som ramme for de mange arrangementer i hjemmet.

I JAK Bladet fra oktober 2004 blev der bragt en stor artikel om Kai Hvalsøe, og her var overskriften:

En god ambassadør

Kai Hvalsøe er velkendt i J.A.K. kredse på Fyn som mangeårig formand for lokalkredsen. Derudover er han ivrig deltager i Folkesparekassen Fyns Lokalråds møder og arrangementer og går ikke af vejen for selv at lægge hus til mange af disse. Kai er også en person, der i tidens løb har henvist mange mennesker til J.A.K. pengeinstitutterne, og som tit tager initiativ til at indføre andre mennesker til ideen bag J.A.K. og Andelskasserne

I artiklen blev Kai spurgt om:

Hvornår og hvordan blev du selv kunde i et J.A.K. pengeinstitut?

1. nov. 1957 startede jeg mine 22 måneder som militærnægter i Kompedallejren, og der var der nogle ivrige J.A.K. folk, der introducerede tankerne, eller systemet om du vil. De havde lavet sådan nogle flotte

plancher, der viste de traditionelle 40 og 60 års kreditforeningslån og sat dem op over for J.A.K. bankens 25 års kreditlån. Med 60 års lånene, som jo var normale på den tid, blev man jo ikke inden for en overskuelig tid færdig med at betale lånet, samtidig med at rentebetalingen samlet set var enorm. Første gang afviste jeg det simpelthen, det indrømmer jeg gerne. Jeg var jo indoktrineret i det gamle rentesystem og opdraget til, at jeg skulle have renter af mine penge. Men etisk indstillet var jeg jo, da jeg var blevet militærnægter, og etikken i J.A.K. talte til min bevidsthed. Vi skal jo være gode ved hinanden og ikke ødelægge hinanden. Mit mål allerede som ganske ung var at blive selvstændig, og det blev jeg takket være J.A.K. Det blev min mulighed for at starte op selv. Så begyndte jeg at læse artikler om J.A.K., og det gav mig et større perspektiv i det hele, så min bevidsthed blev drejet 180 grader rundt. Ikke at udbytte, men at hjælpe hinanden taltaler mig meget.

Vil du karakterisere dig selv som en sælgertype?

Nej, nej, nej, nej. Nu er jeg blevet 66 år, og at det er kommet så vidt, at jeg nu bliver interviewet om mine holdninger til økonomi, det fatter jeg slet ikke. Jeg var utrolig genert som ung. Mit eget perspektiv har ændret sig utrolig meget, fra jeg var teenager og til i dag. Jeg har altid interesseret mig for alternativ tænkning på mange felter. På en måde er det noget, jeg er født med. Noget af det første, der virkelig fangede mig, var, at du har selv ansvaret for dit liv, men du har også ansvar for de andres liv. Jeg kunne aldrig drømme om at modtage noget for at hjælpe andre med

at komme igennem vanskeligheder, det være sig økonomiske eller andre vanskeligheder. Jeg føler tværtimod stor glæde ved at kunne få lov til at hjælpe andre. Det overblik, jeg nu har efter flere års arbejde med det, gør, at jeg kan være inspirator til at finde løsninger på folks vanskeligheder. Det giver også en forståelse af, at det, du gør, har betydning. Det er ikke uden betydning, at vi hver især gør noget for at oplyse andre om, at der er andre muligheder, end dem man kender, hvis de er i vanskeligheder. J.A.K. er ikke særligt kendt. Folk kender kun alm. forretningsprincip-

per, og i banken kan du tale dig til en lavere rente og bedre betingelser, end andre får, hvis du er god til det og tænker med albuerne. Hvis man ikke har viden om andet, handler man ud fra den viden, man har. Det er ren logik.

Oplever du en personlig tilfredsstillelse ved at henvise andre mennesker til JAK?

Ja, virkelig meget, det gør jeg. Det er virkelig en drivkraft mere end no'et andet. Penge kan slet ikke konkurrere med det. Glæden er tifold i forhold til penge. Da føler jeg virkelig, at al-

deren er med mig. Jeg føler mig langt mere fri som menneske nu, da jeg er 66 år, end da jeg var i tyverne f.eks. De taler så meget om ungdommens lyksaligheder. Bare vent til I bliver 66, så er det virkelig sjovt. Livet er mange gange sjovere nu som ældre. Jo ældre, jo bedre. Sådan som jeg oplever mig selv og mit liv, så kan jeg ikke sige andet. Det bliver bedre lige indtil den sidste dag, lige indtil du stiller træskoene. Sådan føler jeg det.

Tak for dit store engagement i JAK og fordi vi lærte dig at kende, Kai.

Nye JAK medlemmer

Bliv medlem af JAK Danmark

Med et medlemskab, som koster 275 kr. årligt, støtter du JAK's arbejde for et bedre og mere retfærdigt samfund.

Du får adgang til den årlige generalforsamling og får løbende tilsendt nyhedsbreve. Medlemmer får rabat ved deltagelse i JAK's møder, seminarer m.v., og får tilsendt det årlige JAK Blad.

Medlemskab tegnes på hjemmesiden www.jak.dk og nye medlemmer får tilsendt et eksemplar af bogen: "JAK – en bevægelse i og med tiden" så længe lager haves.

Bestyrelsen for
JAK Danmark

Tid til forandring og nye ideer i kampen for en demokratisk og stabil økonomi

Rasmus Hougaard Nielsen er cand. polit., konsulent hos bagmandspolitiet (SØIK) og forskningsassistent på CBS. Han er formand for foreningen "Gode penge."



Dette er en hyldest til JAK bevægelsens stolte historie og mange bedrifter, men samtidig også en refleksion og et opråb om fornyelse og bevågenhed i den fortsatte kamp for en mere demokratisk og stabil økonomi.

Af Rasmus Hougaard Nielsen



Personligt kendte jeg ikke meget til JAK da vi stiftede foreningen Gode Penge i 2014, men var først og fremmest drevet af en intellektuel interesse i pengenes væsen og en indædt indignation over den magt, som de store banker har fået over vores samfund.

Lige fra den spæde opstart af Gode Penge har JAK dog været en kæmpe støtte og inspirationskilde. Ikke mindst ved at danne en hyggelig ramme for vores første mange møder, som fandt sted i JAK Slagelses daværende lokaler på Nytorv i København. Men også JAK bevægelsens lange historie med at udfordre det etablerede pen-

gevæsen, som langsomt åbenbarede sig for mig, er en stor inspirationskilde. Det er med stolthed at jeg i dag er medlem af JAK.

I Gode Penge har vi valgt at fokusere vores kræfter på, hvordan penge- og kredit-skabelsen i banksystemet, fungerer som motor for økonomisk spekulation og ustabilitet, da vi anser dette, som helt centralt for vores tid. Dermed vil jeg mene, at vi har ramt ned i noget helt centralt for JAK bevægelsens historiske udvikling, som altid har været kendetegnet af evnen til at tilpasse sig ydre omstændigheder og tidernes omskiftelighed. En evne som stifter Kristian Engelbrecht Kristiansen i den grad mestrede ved altid at øjne nye muligheder for at opnå momentum hver gang bevægelsen har været presset.

Et hel central indikation af denne evne er den lange liste af økonomiske eksperimenter startet af bevægelsen; fra andelspenge under depressionen i 1930'erne, oprettelse af en række investeringsselskaber i efterkrigstiden, oprettelsen af JAK banken i 1958, og sidst men ikke mindst oprettelsen af JAK fællesskasserne fra 1974. De mange økonomiske eksperimenter, der ofte har været orkestreret af Kristiansen, har i den grad været afgørende for JAK bevægelsens evne til at overleve tidens tand og i sandhed gjort bevægelsen til en bevægelse i og med tiden, som beskrevet i Henrik Fodes udmærkede bog om JAKs historie.

JAKs historie har i høj grad vist styrken i at lade politisk aktivisme gå hånd i hånd med økonomiske eksperimenter, og jeg tror at tiden er inde til at være åbne overfor nye ideer og eksperimenter tilpasset tidens økonomiske udfordringer. Også selvom at det måtte udfordre nuværende dogmer, som f.eks. hovedvisionen om rentefrie penge. For til trods for de utrolig lave renter har spekulationen i kapital og jord sjældent haft så gode vilkår som i de foregående årtier, hvor afkastet fra formuer har været langt større end væksten i arbejds lønningerne. I den forbindelse har de faldende renter snarere været med til

at drive spekulationen end at dæmme op for den.

Spekulation styret af kredit

De sidste årtiers finansielle spekulation og stigende ulighed bør i høj grad ses som resultatet af kombinationen mellem faldende renter og det forhold at bankernes kreditpolitik har været fokuseret mod spekulationen i eksisterende aktiver i form af ejendomme og aktier, hvilket har koncentreret samfundets værdier på stadig færre hænder.

Med de faldende renter er "dårlige" låntagere blevet frasortet, og i stedet kanaliserer bankerne deres kreditgivning til de allerede formuende som vurderes mest kreditværdige. De formuende har med de lave renter været i stand til at optage langt større mængder gæld uden at komme i likviditetsproblemer, og en stor andel af denne gæld er blevet optaget med henblik på at tilegne sig stadig større andel af kapitalapparatet og spekulation i de opadgående priser på ejendomme og aktier. De faldende renter har bidraget til at presse priserne på aktiver i vejret, hvilket har skabt grundlag for "kontante" gevinster af spekulationen, som de formuende efterfølgende har kunne kapitalisere på via pengeskabelsen fra banksystemet.

Udover renten er det således altafgørende at forholde sig til kreditgivningen – pengeskabelsen – i banksystemet, hvis vi ønsker at dæmme op for den økonomiske spekulation. Hvad går kreditten til? Og hvem er det, som får kredit når renten er nul?

De finansielle myndigheder er hæmsko for en demokratisk økonomisk udvikling

Da JAK åbnede sin egen bank i 1958, var det i høj grad med henblik på at bruge kreditmagten til noget fornuftigt og samfundsgavnligt. Men i løbet af sidste årtier er det gået hastigt den ned ad bakke, og Folkesparekassen er efterhånden det eneste JAK pengeinstitut, som er tilbage. Men hvordan er det gået så galt?

Finanskrisen i 2008 blev i høj grad udløst



De formuende har med de lave renter været i stand til at optage langt større mængder gæld uden at komme i likviditetsproblemer, og en stor andel af denne gæld er blevet optaget med henblik på at tilegne sig stadig større andel af kapitalapparatet og spekulation i de opadgående priser på ejendomme og aktier.





I stedet for at afskrive den uproduktive gæld bundet op i spekulation i ejendomme og finansielle aktiver, lukke ned for de store spekulative banker og sikre at kreditten frem over går til produktive formål, iværksatte de finansielle myndigheder et reguleringsregime, som langsomt har lukket ned for mange af de små lokale andels- og sparekasser, og dermed centraliseret kreditmagten omkring stadig færre og større banker.

af at bankerne i årene op til krisen, havde ydet for meget kredit til uproduktive og spekulative formål, hvilket genererede store mængder gæld uden tilsvarende vækst i realøkonomien. Når JAK andelskasserne valgte at køre efter en anden forretningsmodel tabte de markedsandele, hvilket sidenhen har vist sig fatalt.

For efter krisen har myndighedernes reaktion været kontraintuitiv, og Finanstilsynet har i høj grad bidraget til at knuse det tillids- og relationsbaserede bankvæsen for i stedet at erstatte det med et bureaukratisk og spekulativt bankvæsen i diametral modsætning til JAK visioner om et spekulationsfrit samfund.

I stedet for at afskrive den uproduktive gæld bundet op i spekulation i ejendomme og finansielle aktiver, lukke ned for de store spekulative banker og sikre at kreditten frem over går til produktive formål, iværksatte de finansielle myndigheder et reguleringsregime, som langsomt har lukket ned for mange af de små lokale andels- og sparekasser, og dermed centraliseret kreditmagten omkring stadig færre og større banker. De fleste af de banker, som er lukket siden 2008 er blevet lukket af finanstilsynet – ikke af kunderne.

I stedet for kundekontakt bruger bankerne mere og mere tid på at overvåge og indrapportere kundernes adfærd, og med det såkaldte kapitalkrav har man presset bankerne til at akkumulere kapital og løbe minimal risiko. Kapitalkravene "polstrer" kort og godt bankerne med befolkningens penge, og er dermed medvirkende til at dræbe økonomien. Resultatet er et spekulativt banksystem fokuseret på maksimal kortsigtet profit og minimal risiko, men når bankerne fratages risiko fratages de samtidig deres samfundsmæssige ansvar.

I forhold til at tage demokratisk kontrol over pengeskabelsen har nationalbanken også meldt hus forbi ved at nægte at udstede digitale centralbankspenget og ved at erklære sig som bank for bankerne frem for hele befolkningen. Myndighedernes finansielle bureaukrati er

på nuværende tidspunkt ikke på JAKs side, og den finansielle regulering er for at sige det mildt et stykke bureaukratisk makværk, dikteret af de store banker.

JAK - tilbage til rødderne

I løbet af de sidste år har vi i Gode Penge, formålet at skabe fornyet bevægelse og opmærksomhed omkring pengesagen ved hjælp af oplysning og debat. Men det har sine naturlige begrænsninger, og jeg tror tiden er ved at være inde til at overveje nye former for aktivisme.

Udover formidling tror jeg tiden er ved at være moden til nye monetære eksperimenter, og aktivering af noget af den finansielle kapital der er til rådighed i og omkring vores foreninger. Særligt, hvis vi løber ind i den finansielle nedtur, som mange spår om.

Vi skal tænke ud over andelsbanker, da digitaliseringen af betalingssystemerne og myndighedernes jerngreb gør det til en dødssejler. Der er ganske enkelt for meget bøvl og besvær ved at drive de små andelskasser og administrere almindelige borgeres daglige betalinger til, at det giver økonomisk mening. Vi bør tænke større, hvis vi skal have succes.

Det er ikke entydigt klart hvad der kommer til at ske de næste år, og der findes mange forskellige muligheder for økonomisk aktivisme. Måske skal vi klargøre os på at introducere en ny let omsættelig, rentefri og digital valuta udstedt med pant i jord. Måske skal vi noget andet. Det første vigtige skridt er dog, at vi i klassisk JAK ånd klargøre os på at placere vores penge, der hvor vores mund er, og tage et mere praktisk og direkte opgør med den finansielle sektor, når tiden er til det.

Nationalbanken erkender klimaforandringer truer samfundsøkonomien



For Nationalbanken plejer samfundsøkonomiske risici at handle om finanskriser, aktiekollaps og boligbobler. Men i maj 2019 meldte banken ud, at klimaforandringerne har lige så stor betydning og at de derfor iværksætter en grøn strategi.

Klimaforandringer bliver for første gang inddraget i Nationalbankens beregninger og risikovurderinger af Danmarks økonomiske sundhedstilstand. Det skrev Politiken i maj måned i år.

”Klimaforandringer kan eksempelvis skabe oversvømmelser, der kan ødelægge landområder, produktioner og store værdier i samfundet. Derfor kan klimaforandringer være en trussel for den finansielle stabilitet på samme måde, som en høj arbejdsløshed eller faldende eksportindtægter,” siger vicedirektør i Nationalbanken, Karsten Bilotto til Politiken.

Paradigmeskifte i den finansielle sektor

Nationalbanken har i april 2019 tilsluttet sig det internationale ”Network for Greening the Financial System”, hvis 34 medlemmer fortrinsvis er centralbanker. Bankerne i netværket arbejder for at hele den finansielle sektor skal tilpasses klimaforandringernes realitet. Nationalbankens

kursændring i forhold til den bæredygtige linje modtoges med stor tilfredshed i den grønne tænketank Concito. ”Det, vi ser, er et paradigmeskifte, hvor erkendelsen af klimaforandringernes betydning breder sig i den finansielle sektor – både i Danmark og ude i verden,” sagde Concitos internationale chef, Jarl Krausing.

Nationalbanken går nu i gang med at tilpasse det analyseapparat, der bliver brugt til at analysere økonomiske risici, så det også tager klimaet i betragtning.

Finansministeriet skal med på den grønne bølge

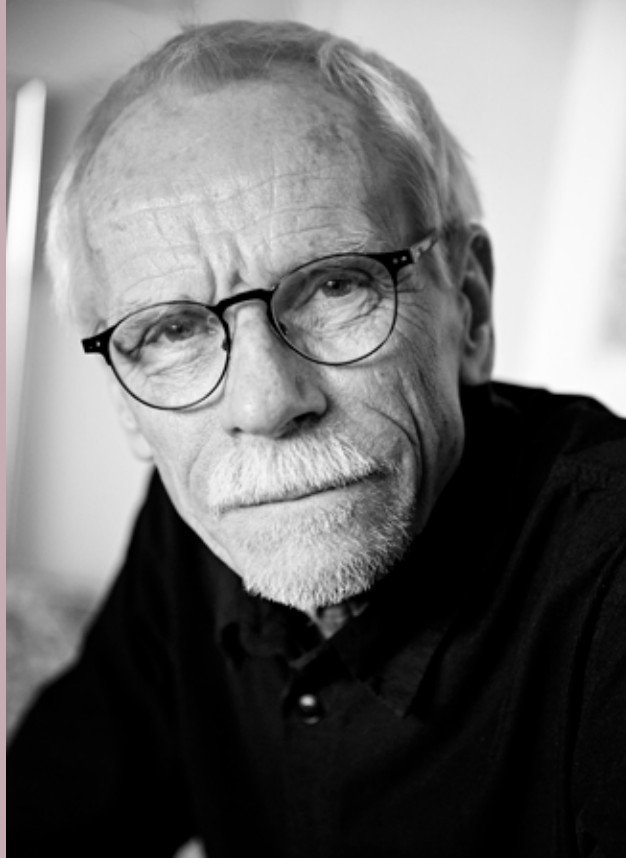
Selvom flere banker og pensionskasser i stigende grad er begyndt at omstille deres forretning til en mere klimavenlig model, halter Finansministeriet stadig bagud, lyder det fra Concito. ”Nu har Nationalbanken vist vejen, og vi så gerne, at det også blev en fast del af forretningsgangen i Finansministeriet altid at indtænke klima og miljø i store offentlige investeringsprojekter. Det er ikke nok, at man tænker grønt – klima og miljø skal systematisk inkorporeres i alle ministeriets modeller, beregninger og opgørelser,” sagde Jarl Krausing til Politiken.



Nu har Nationalbanken vist vejen, og vi så gerne, at det også blev en fast del af forretningsgangen i Finansministeriet altid at indtænke klima og miljø i store offentlige investeringsprojekter.

Concito

Jesper Jespersen er professor emeritus i samfundsvidenskab ved Roskilde Universitet. Han har tidligere undervist i international økonomi ved Copenhagen Business School (CBS). Jesper Jespersen har som forsker bl.a. beskæftiget sig med arbejdsløshed, ulighed, klima og miljø.



Af Jesper Jespersen

Jo lavere rente, desto bedre for vore børn og børnebørn!

Høj rente er en samfundsøkonomisk byrde

Ifølge finansministeriets vejledning skal offentlige investeringer – herunder miljøinvesteringer – give et reelt afkast (samfundsøkonomisk diskonteringsrente) på mindst 4 pct. p.a. Det er en høj rente, hvilket er problematisk af en række årsager.

Det mest åbenbare misforhold er simpelthen, at dette rentekrav ikke modsvarer den rente, som staten i dag kan låne til. Statens lånerente er i øjeblikket meget tæt på nul, selv ved en løbetid på 30 år!

Det næste og måske nok så alvorlige misforhold er, at enhver rente er en form for beskatning/udnyttelse af låntageren. I perspektiv af investeringer i en bæredygtig fremtid er et krav om rente således at betragte som en form for beskatning af kommende generationer. Hvorfor skal

personer, der i dag sparer op have et tillæg til deres opsparing i form af et renteaflast i fremtiden? Det er jo at ligne med en afgift på investeringer i fremtiden, som den yngre generation skal betale til dagens pensionsopsparere i de næste 30 år – er det rimeligt?

Diskonteringsrenten

Men så snart ordet 'diskonteringsrente' nævnes i den politiske debat, bliver de fleste mødedeltagere – desværre – fjerne i blikket: 'det må økonomerne tage sig af', lyder svaret. Den reaktion kan få katastrofale konsekvenser; for økonomerne i finansministeriet er ikke fulgt med tiden. De fastholder som nævnt i deres vejledning til kommuner og styrelser dette niveau for diskonteringsrenten, der hører en fjern fortid til – om overhovedet. Det giver jo

ikke mening at kræve et afkast på 4 pct. (om året), når staten selv kan låne til en realrente på nul – ja, i perioder ligefrem har været negativ!

At stille et sådant afkastkrav er en sikker måde at forarme kommende generationer på. Det leder direkte til underinvestering i den offentlige sektor og dermed også i en bæredygtig fremtid. Det fører simpelthen til for små investeringer i miljøbeskyttelse, klimaforbedring, men også i undervisning, forskning og infrastruktur.

Hvad man kan lære af Keynes

Det er desværre ikke nogen ny problemstilling. Tværtimod kunne den britiske økonom, John Maynard Keynes, skrive en tilsvarende kritik af finansministeriet i London tilbage i 1930'erne:

Det nittende århundrede strakte "den finansielle kalkulation" til det yderste som kriterium for om såvel private som offentlige aktiviteter var anbefalelsesværdige. Hele livsførelsen blev herved gjort til en parodi på en bogholders mareridt: »Kan det betale sig?»

Den samme selvdestruktive finansielle overvejelse hersker i dag over alle livets aspekter. Vi ødelægger landskabers skønhed, fordi de glæder ved naturen, der ikke lader sig omsætte i penge, ikke har nogen værdi. Vi ville om nødvendigt være parat til at slukke månen og stjernerne, fordi de ikke giver dividende.

Keynes, 1933

Gengivet fra Jespersen, 2019, s.16

Keynes tordnede imod den 'penge-fikserede kalkulation'. Hans bekymring var, at 'alt skal kunne betale sig' og jo højere rentekravet sættes, desto færre investeringer i fremtiden kan betale sig. Hans bekymring var nok så meget den store boligmangel og kommunale investeringer i kloakering og gadebelysning end kommende generationer livsvilkår; men forestillingen om, at alle værdier kan opgøres i penge, og at investeringer skal give et positivt afkast i kroner og ører var enlige så stor hæmsko for disse dengang vigtige investeringer. Han understregede gang på gang, at høj rente bremser udbygningen af kapitalapparatet både i den private og den offentlige sektor. Ikke mindst investeringerne i den offentlige sektor, der primært skal varetage de

fællesskabs-orienterede interesser, lå ham på sinde. For selv en nok så velfungerende, markedsøkonomi udelukkende baseret på privatøkonomiske interesser – kan af åbenbare årsager ikke også varetage fællesskabets interesser. Hvortil kom, at offentlige investeringer kan fungere som et effektivt instrument til at sikre fuld beskæftigelse, når der er lavkonjunktur – som f.eks. i perioden efter 2008.

Jeg kunne derfor ønske, at der i finansministeriet blot var én økonom, der havde læst Keynes, og herved kunne bringe den samfundsøkonomiske analyse tilbage på et spor, hvor nødvendige samfundsmæssige investeringer ikke bremses af et krav om, at de skal give et reelt afkast på 4 pct. om året (sic!).

Rente og samfundsøkonomisk fornuft

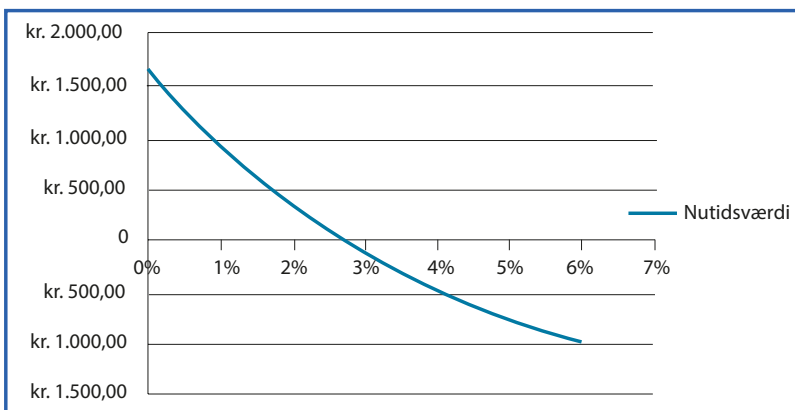
Der er to væsentlige argumenter, der gør, at enhver samfundsøkonom burde stille sig skeptisk an over for kravet om et afkast på ikke mindre end 4 pct. p.a. af offentlige investeringer.

Det ene er det allerede nævnte forhold, at staten kan i dag låne til en real rente på nul!

I nedenstående figur er betyd-

ningen heraf demonstreret.

I forbindelse med planlægning af offentlige investeringer gennemføres der altid en beregning af nutidsværdien af investeringen. Er den negativ, så vender finansministeriet tommelfingeren nedad. Figuren viser, hvorledes en (tidligere) beregning af at etablere en havvindmøllepark fik en negativ nutidsværdi ('ikke kunne betale sig'), når der blev benyttet en diskonteringsrente på 4 pct ($\frac{1}{2}$ mia. kr. i underskud). Hvis blot rentekravet var blevet nedsat til 3 pct. ville der have været break-even. Benyttes den reale rente på nul, ville investeringen have givet et overskud på $1\frac{1}{2}$ mia. kr. I så fald ville finansministeriet have haft svært ved at argumentere imod projektets gennemførelse. Kravet om den høje diskonteringsrente er løsrevet fra den samfundsøkonomiske virkelighed, hvor staten kan låne til en realrente på nul procent. Her må den forundrede læser spørge sig selv: Hvad foregår der i finansministeriet? Jeg bliver læseren svar skyldig; men efter at have læst vejledningen står det tilbage, at finansministeriet forveksler samfundsøkonomi med privatøkonomi. Finansministeriet forhøjer nemlig den trods alt mere realistiske lånerente på $2\frac{1}{2}$ pct. med en såkaldt



Figur 1. Kalkulationsrentens betydning ved investering i havvandsmøller. Alle beløb i 1000. Kilde: Den samfundsøkonomiske kalkulationsrente – fakta og etik, Concito, notat, februar, 2011

risikopræmie for systematisk risiko på yderligere 1½ pct. Men et af formålene med offentlige investeringer er jo netop at gøre samfundet mere robust og derved reducere risikoen for samfundsmæssige katastrofer. Skal den markeds-mæssige rente korrigeres, så skulle det derfor være nedad.

Rente og bæredygtig udvikling

Det andet mindst ligeså tungtvejende argument er af overvejende etisk karakter og negligeres derfor ofte. Enhver renteberegning er reelt en afvejning mellem nutid og fremtid. Et krav om en positiv rente/afkast er således en form for beskatning af fremtidige generationer. En positiv diskonteringsrente betyder, at den nuværende generation kræver en forhøjet tilbagebetaling af et givet beløb på et senere tidspunkt af den kommende generation. Fast-sættes renten til 4 pct., betyder det med rentes rente, at om blot 17 år skal, der betales et beløb tilbage, der er vokset til det dobbelte! Det er en voldsom beskatning af kommende generationers velfærd, jeg fristes til at sige livsvilkår, som således er indeholdt i finansministeriets vejledning. Jeg ville have svært ved at se mine børn og børnebørn i øjnene, hvis jeg stillede et krav om, at de penge, som

de har brug for at låne af mig, skulle betales tilbage med rente og rentes rente. Hvorfor gælder det samme etiske princip ikke for offentlige investeringer? De er jo nødvendige fællesskabs udgifter til at sikre, at der er et velfungerende samfund (søkonomi), når vore børn når vores alder. Det er i en vis forstand slægtsgården, som det er blevet vores ansvar at forvalte, ikke til vores egen fordel. Tværtimod på en sådan måde, at den kan overdrages næste generation vel vedligeholdt og måske endda i lidt bedre stand, end da vi overtog den fra vores forældre.

Konklusion: Slægtsgården forfalder

Hvis dette perspektiv, at samfundet kan lignedes med en slægtsgård, accepteres, så burde generationer som en selvfølge føle sig forpligtet af en 'samfunds-kontrakt', hvor 'slægtsgården' som en selvfølge; men også som en moralsk forpligtelse sikres overdraget i god stand til den næste generation. Det er – kort fortalt – den neoliberale økonomis forbandelse, at den har individuel optimering som sit teoretiske grundlag. Det er udelukkende, hvad der er godt for mig, der tæller – jfr. Keynes' kritik af sin sam-tids økonomer. Dette teoretiske snæ-

versyn er desværre også dominerende i finansministeriet. Tænk hvis der bare var én økonom i finansministeriet, der turde hæve blikket og anskue offentlige investeringer, som en forpligtet vedligeholdelse af 'slægtsgården' – altså at fremtiden indgår med samme vægt ved beregningen af, om 'det kan betale sig' at gennemføre en offentlig investering. Det ville i princippet sige at benytte en diskonteringsrente på nul. Ja, måske ligefrem med en negativ rente, hvis den omhandlede investering nedsætter risikoen for et samfundsmæssigt sammenbrud i fremtiden – altså en investering i en bæredygtig udvikling.

Så lad mig slutte, hvor jeg begyndte: hvor er dén traditionelle økonom i eller uden for finansministeriet, der kan forklare og derfor begrunde, at kravet om et afkast på 4 pct. indebærer, at der spilles hasard med vore børns og børnebørns livsvilkår, fordi det fører til en underinvestering i 'slægtsgården'.

Litteratur:

Jesper Jespersen, *Vækstøkonomi på Vildspor*, København: Jensen&Dalgaard, 2019

(Essays om økonomi, politik og virkelighed igennem 20 år)





Elmebech ApS

Wildersgade 43A, 1. tv
1408 København K

Tlf. 3295 9403 Fax. 3295 9409

Mobil 2120 9404

E-mail: elmebech@elmabech.dk

Henning Bech Frederiksen

Rådgivende Civiløkonom, HD



JAK Fonden

En fond der virker for JAKs tanker

- Rentefrie lån
- Fremme af humanitet, toleran-
ce og næstekærlighed i teori og
praksis

Donationer til fonden kan ske på
mange måder. Bl.a. andels/garan-
tibeviser der vil kunne udnyttes til
at yde lavtforrentede lån til unge
mennesker under uddannelse.

Læs mere på www.jakdanmark.dk

Biodynamiske kartofler og grøntsager

Dyrket efter de biodynamiske principper

En levende jord gennem sædskifter og anvendelse af kompost.

Levende planter med større smag, mere duft, længere holdbarhed og balance

Ingen anvendelse af gylle og ingen vanding.

Biodynamisk siden 2006

Højbo v/ Karl Henning Mikkelsen, Nordlundvej 105, 7330 Brande

Tlf. 4116 4842 – E-mail: khmbiograent@hotmail.com - www.Khmhojbo.dk


KARL HENNING^S
BIO GRØNT



VÆLG EL ELLER BRINT
- OG LÅN TIL

1,95%

 **FOLKE
SPAREKASSEN**

 **86 81 16 11**
folkesparekassen.dk

ÅOP: Bilen koster 500.000 kr. Oprettelse af lån koster 3.750 kr. Tinglysning og finansiering koster i alt 10.660 kr. Din månedlige ydelse i 96 måneder er 4.665 kr. før skat. Variabel rente er 1,95% p.a. Debitorrente er 1,97%. ÅOP er 2,9% før skat. Samlede omkostninger er 447.910 kr. Billån kræver almindelig kreditgodkendelse. Bilen skal kaskoforsikres. Udgifter til forsikring er ikke medregnet. Rentesaftalerne er variable og gældende pr. 1. juni 2019.

Træ som byggemateriale

Verden over forsøger forskere at genopfinde vores måde at bo på, så vi bliver mere klimavenlige. Bygninger spiller nemlig en væsentlig rolle i verdens stigende udledning af drivhusgasser.

Af redaktionen

Det skyldes i stort omfang den energi, vi anvender til opvarmning af bygningerne, men også de materialer, vi anvender til opførelse af bygningerne, har stor betydning. Tænk tanken Concito har med baggrund i tal fra Institut for Verdens Ressourcer beregnet, at produktionen af byggematerialer udgør mellem 10-15 procent af den årlige udledning af drivhusgasser. Derfor arbejder forskere på at genbruge bygningsmaterialer og udvikle nye materialer, der bidrager til mindre CO₂ udledning.

Den største CO₂-synder, når vi fremstiller huse, er beton. Derudover er det glas og isoleringsmaterialer som stenuld og glasuld. De kræver nemlig alle meget varme ved fremstilling.

Det Europæiske Energiagentur vurderer i en rapport fra 2018, at produktionen af cement og beton alene i Europa kommer til at stige med mellem 12 og 23 procent frem mod 2050. Derfor arbejder forskere på alternativer, og en af løsningerne er en avanceret form for limtræ kaldet CLT (Cross Laminated Timber), der kan bruges til at bygge i højden. Arkitektfirmaet C. F. Møller står bag opførelsen af en etageejendom af materialet CLT i Kajstaden uden for Stockholm, og denne bygning er en forløber til et kommende 100 meter højt træhus, der efter planen skal stå færdigt i Stockholm i 2023.

Et hus i denne højde kan dog ikke opføres alene i træ. Det bliver et hybridhus, som delvist består af beton og delvist af træ. Når husene når over 10 etager, skal de nemlig

kombineres med beton af hensyn til styrken.

Ifølge Michael Faber, der er professor ved Institut for Byggeri og Anlæg på Aalborg Universitet er træmaterialet CLT et rigtig godt alternativ til den sædvanlige beton med henblik på at skære væsentlig ned på CO₂-udledningen i byggeindustrien. Men selvom teknologien er udviklet, og vi i lande som Danmark og Sverige er begyndt at bruge den, så er der lang vej igen: - Der ligger mange flere af den slags muligheder, som vi kan gå videre med. Men lande som Danmark skal ikke bare tage teten omkring teknologiske produkter. Vi skal være foregangsland, der skal lede internationalt, siger Michael Faber.

Politisk vilje til skovrejsning

Der er i Danmark en politisk vilje til at fremme træ som byggemateriale, og der ligger forslag om, at der plantes 200.000 hektar skov indenfor de næste fire år – svarende til et areal på størrelse med Møn, Lolland og Bornholm lagt sammen. Udover at frembringe træ til produktion medvirker det større skovareal til opsamling af CO₂ fra atmosfæren og samtidig beskyttes biodiversiteten og vores drikkevand.

I en kronik i Information den 20. september 2019 redegør historikerne Mikkel Høghøj og Mikkel Thelle fra Aarhus Universitet for, at der tidligere er set en hurtig omstilling i anvendelse af byggematerialer. I efterkrigstidens første årtier blev beton indført som primært byggemateriale

og blev et knudepunkt i efterkrigstidens velfærdsprojekt. Manglen på ordentlige boliger var en af de helt store sociale kriser i første halvdel af det 20. århundrede, og her blev beton løsningen.

Betonens historie vidner ifølge kronikken om de muligheder, der ligger i en stærk alliance mellem stat og byggebranche, og ligesom beton løste boligkrisen dengang, kan træ som byggemiddel være en af nøglerne til at løse klimakrisen i dag.



Illustration af højhus i træ, som opføres i Stockholm.



JAK pengeinstitutter

Folkesparekassen, Silkeborg

Herningvej 37,
8600 Silkeborg
www.folkesparekassen.dk
E-mail:
info@folkesparekassen.dk
Tlf.: 86 81 16 11/Fax: 86 81 13 75
Åbningstid:
mandag – fredag kl. 10.00 – 16.00
torsdag kl. 10.00 – 17.30

Folkesparekassen, Odense

Dalumvej 11,
5250 Odense SV
Tlf.: 66 11 22 31/Fax: 65 91 62 31
www.folkesparekassen.dk
E-mail:
info@folkesparekassen.dk
Åbningstid:
Mandag – fredag kl. 10.00 – 16.00
Torsdag kl. 10.00 – 17.30

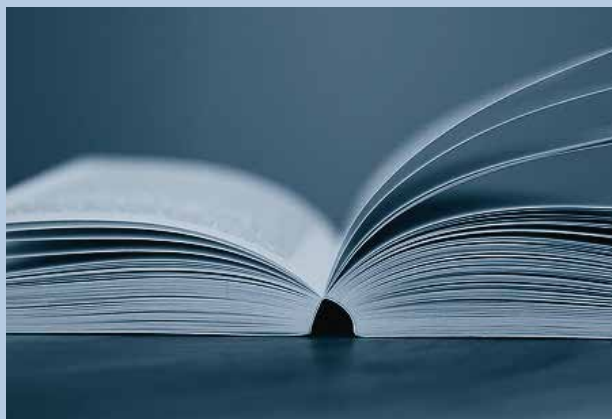
Folkesparekassen Aarhus

Frederiks Alle 43, 8000 Aarhus
Tlf. 86 13 51 00/ Fax 86 18 03 08
www.folkesparekassen.dk
E-mail:
info@folkesparekassen.dk
Åbningstid:
Mandag – fredag kl. 10.00 – 16.00
Torsdag kl. 10.00 – 17.30

Gamle indbundne JAK blade

Vi har en del indbundne JAK blade af ældre årgange stående på arkivet, som vi er blevet overdraget fra medlemmer. Der er en eller flere eksemplarer af årgangene mellem 1936 – 1972. JAK Danmark har hele samlingen, så har du lyst til at overtage nogle af de ekstra eksemplarer, hører vi gerne fra dig på mail: landsforeningen@jak.dk.

Sekretariatet



V I G T I G T !

Alle medlemmer opfordres til at gå på hjemmesiden www.jak.dk og tilmelde sig nyhedsmail.

Tilmeldingen kan også ske ved at sende en mail til landsforeningen@jak og anmode om modtagelse af nyhedsmail.

Det er vigtigt, at vi får registreret medlemmernes mailadresser, da alle indkaldelser til møder og orientering fra JAK Danmark fremover primært vil tilgå medlemmer via nyhedsbreve, hjemmeside og direkte mail.

Bestyrelsen



Hvem er vi:

JAK er en forening som arbejder for et bedre og mere retfærdigt samfund, hvor ingen kan tjene på andres arbejde gennem rente på penge og spekulation i kapital.

JAK er forkortelsen af de tre anerkendte produktionsfaktorer: Jord – Arbejde – Kapital

Vi mener at:

Penge skal anvendes som et rentefrit byttemiddel til at understøtte produktion og forbrug af varer og tjenester, og ikke anvendes til spekulation.

Økonomien skal tilpasses en bæredygtig Økologisk udvikling.

Samfundets penge – Både fysiske og elektroniske – skal udstedes af samfundet (Nationalbanken), på et rentefrit grundlag og ikke af private banker. Samfundet skal udstede den mængde penge, som er tilstrækkelig for at formidle handel og produktion i det omfang, det er nødvendigt for at opretholde en bæredygtig udvikling.

Hvad gør vi:

- Arbejder for økonomisk frigørelse for den enkelte såvel som for samfundet i sin helhed.
- Spredte kendskabet til rentens og spekulationens påvirkninger af mennesker og miljø.
- Synliggør sammenhængen mellem økologisk og økonomisk bæredygtighed. Øger diskussionen og fordyber debatten om rentesystemet og pengeskabelsen gennem indlæg på sociale medier, udstedelse af nyhedsbreve, udgivelse af JAK bladet, afholdelse af kurser og seminarer, studiekredse m.v.

